

Reus: de com una capital de comarca esdevé una metròpoli cultural

El Pla general d'ordenació metropolitana [PGOM], aprovat pel Parlament Metropolità el 2018, va permetre tancar la porta del passat d'un cop i que Reus passés de ser considerada «una pobra, bruta, trista, dissortada capital de comarca» (vg. el discurs del conseller E. Benach a les Corts, 15-4-04) a conformar els fonaments d'una de les metròpolis més importants de la Vegueria Meridional.

Després del Quadrienni Violent (2006-2010) [QV], que va provocar «l'èxode massiu de tots els considerats “veïns immigrants i no desitjables” del municipi» (vg. P. Anguera, *Cornut i pagar el beure: la fi dels noucents*), i que la ciutat quedés gairebé deserta, amb barris sencers buits i deixats de la mà de déu i dels polítics, dins l'atmosfera social generalitzada a tot Europa i generada pels autoanomenats «Grups per l'Ordre Social Homogeni» (coneguts com «gossos»), el PGOM va provocar que el municipi de Reus patís una de les transformacions més celebrades de tot Catalunya.

El QV va fer que Reus deixés de ser considerada, a causa dels radicals canvis demogràfics inicials, una de les «ciutats més pobres i desfavorides de Catalunya» (vg. *Avui*, 9-6-95, i *Revista del Centre de Lectura de Reus*, 1-96) i va incidir en la gènesi del PGOM. Fets que van canviar la fesomia i el caràcter de barris, que van iniciar la transformació de zones industrials, que van instaurar mitjans de transport fins aleshores només somiats, que van dissenyar projectes culturals força temps desitjats; que van fer néixer, en definitiva, un estat d'optimisme, d'«abocar-se a un projecte comú» (vg. el parlament del comissari metropolità A. Buenafuente per les festes nacionals de 2007) i que van portar Reus a fer les passes que durant més d'un segle ja havia d'haver fet.

Un cop descartat el triangle metropolità format per Reus, Tarragona i Valls, i atesa la nova fesomia del Camp de Tarragona, el

PGOM va proposar impulsar l'eix Reus, Cambrils i Salou, amb les línies secundàries vers Montbrió i Almorós. Així doncs, Reus va esdevenir un centre metropolità des del qual es va estendre mitjançant el PGOM, que va aconseguir, d'una manera real i efectiva, que Reus s'articulés al voltant de quatre eixos de desenvolupament: cultura, turisme, comerç i universitat.

El municipi s'ha convertit en tota una ciutat utòpicament ideal al voltant de quatre eixos: cultura, turisme, comerç i universitat.

Ciutat de cultura

En els darrers trenta anys Reus s'ha configurat com una metròpoli dedicada a la cultura en el sentit més ampli del terme. I això ha estat així perquè, a més de les ofertes culturals permanents i temporals, la ciutat s'ha convertit, d'una banda, en una polis universitària digna d'elogi i, d'altra banda, perquè a recer del turisme a l'engròs de la costa ha sabut trobar un grup selecte de persones que passen les vacances al Camp de Tarragona a la recerca de sol i platja, i també de cultura, d'ofertes culturals, i d'una qualitat que de cap de les maneres no han sabut captar les viles costaneres.

Reus va saber oferir des de principis de segle diverses visions culturals que, amb el pas del temps, van permetre deixar de banda presentacions de la cultura de cara a la gale-

ria de la classe mitjana per mostrar cultura oberta, cosmopolita i d'avantguarda d'una manera permanent.

Així doncs, en el camp de les “arts plàstiques”, la convivència entre sales de tota mena va donar pas a la mort de les que pretesament treballaven per donar a conèixer artistes, que tenien un prestigi institucional de «treballadors de la cultura i dipositaris de les essències de l'alè artístic» (vg. el discurs de J.M. Pujals en la inauguració de la darrera exposició de l'Orfeó el 2002, o qualsevol altre discurs del mateix President de l'època 1998-2003, recollits a *Com fer art de la paraula*) i que el que realment feien, les esmentades sales, era explotar els artistes de coloraines i alhora el mal gust dels petits col·leccionistes.

Aquesta mort va deixar en les mans dels artistes donar a conèixer les seves obres de diverses maneres: per mitjà de petites sales que com a botiguetes noucentistes mostraven i posaven a la venda les seves obres, per mitjà de la instal·lació de tallers en el centre antic i comercial on abans hi havia botigues de roba i de sabates, per mitjà d'institucions públiques i privades que mostraven les obres més recents i alhora reaccionàries i, finalment, per mitjà de les xarxes telemàtiques.

No cal dir que la instal·lació de les petites sales i dels tallers-botigueta va donar a conèixer, d'una manera que ningú no hagués mai previst, el treball de tot un seguit d'artistes nascuts a recer dels nous moviments artístics provocats per les xarxes informàtico-virtuals. La proliferació d'aquestes dues menes de sales va provocar un canvi profund en l'estructuració i l'oferta del món cultural de Reus, deixant de banda congressos i trobades i, també i sobretot, el fons permanentment exposat del Museu d'Art Contemporani de Reus.

En el camp del teatre —un altre apartat de prestigi i conreu des de fa més d'un segle a Reus— va ocórrer quelcom semblant. Les

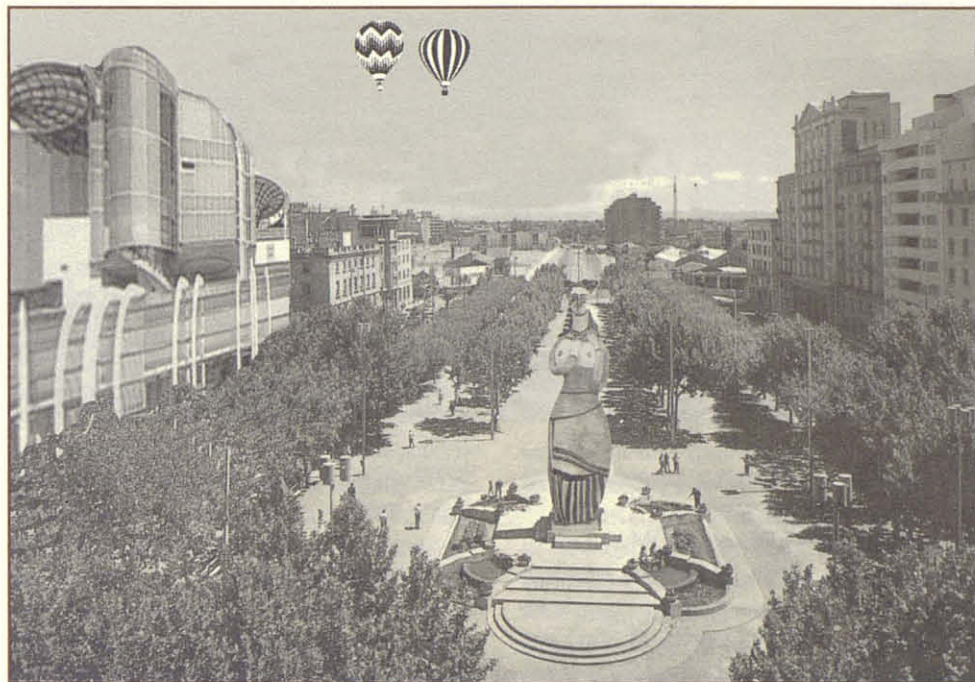
noucentistes sales mamotrètiques de l'estil del desaparegut Teatre Fortuny (avui reconver- tit en Museu Arqueològic de les Arts Escèniques, [MAARE]) van fer fallida quan ja no calia anar al teatre per veure especta- cles de què fàcilment es podia gaudir des de les sales hologràfiques i, així mateix, quan ja no era necessari anar de vint-i-un botons per només «deixar-se veure» en espectacles que ja no tenien cap mena d'interès que es repre- sentessin en nuclis com Reus. Això va com- portar la revalorització de petites sales, que a poc a poc s'han anat engrandint, tant de mida com de categoria. El Teatre Bartrina i petites sales de prestigi com la Bràvium i la de l'Ateneu Llibertari han consolidat la tra- dició de fer teatre que arrossega aquesta ciu- tat des de la segona meitat del segle passat. Però l'oferta cultural no acaba aquí, amb petites sales d'exposicions i petits teatres per tot el casc antic, sinó que la revalorització del llegat modernista i la creació de la Ruta Modernista, a més dels mateixos fets homò- nims pel que fa als «eclectics i reavantgar- distes vuitanta» (vg. O. Mèlich, *Sí... Ep!, què va passar fa mig segle?*), han fet de Reus una ciutat de rutes i de viarany per descobrir que en cada carrer, i gairebé en cada cantonada, s'amaga una mostra del lle- gat artístic dels moviments que van obrir i van tancar el segle XX.

Ciutat de turisme

Després que els polítics i els tècnics comar- cals haguessin perdut anys i esforços esmerçats a trobar com fer de Reus una ciu- tat indispensable per al turisme, gairebé de cop i volta la ciutat ha sabut fer rendible tant la situació històrica en què es va trobar com el llegat històric conformat amb el «qui dies passa anys empeny».

Port Aventura va provocar que amb els anys el turisme que feia cap a la Costa Daurada fos «cada cop més d'espardenya que no pas el pretés "turisme de qualitat"» (vg. A. Arnavat, *El voraviu del turista*). Així doncs, Salou, la Pineda, Vilafortuny i fins i tot Cambrils van esdevenir zones de residència per als turistes que venien a passar una set- maneta de platja, de parc temàtic i de nits de discoteca.

La degradació total es va aconseguir en poc més de cinc anys, situació que es va agreujar encara més amb l'ampliació de Port Aventura vers el Polígon de Petroquímiques, d'on van desaparèixer les empreses i els treballa- dors cap a les costes del Rif i de les quals

només van quedar les instal·lacions, la majoria de les quals es van enderrocar, però d'altres van restar dempeus transformades en noves zones del parc, que va quintuplicar la seva extensió.

Així doncs, el parc ha esdevingut un imant per al «turisme barroer de xanquetes, de pantalons curts de quadres, de panxes de cervesa i de closca pelada de cretins» (vg. *El voraviu...*). Turistes que emplen hotels, apartaments... i que han fet créixer com a tumors malignes els ja oblidats hotels i edificis de cinquanta plantes d'alçada.

La costa s'ha configurat, doncs, com un gran solc i una medina on tot val per satisfer els instints més bàsics del turisme més primitiu. Tanmateix, a poc a poc alguns turistes han descobert que ben a prop de la costa i de les escasses i ben mal conservades ruïnes romanes es pot trobar gairebé una altra manera d'entendre la vida i el turisme.

A Reus i els voltants s'ha configurat una oferta basada en hotels de qualitat i en les esmentades rutes artístiques i modernistes, en una clara revalorització i configuració de valors culturals, a més d'ofertes paral·leles, com la gastronòmica —lluny de les escabroses «llesqueries» i «pizzeries» i dels restaurants xinesos del primer terç de segle— o les rutes excursionistes a la serra de Prades i Llaberia.

A més a més de tot això, la reestructuració de la ciutat —per exemple: el centre esde- vingut exclusiva illa de vianants amb el to noucentista dels tramvies, una població municipal que no arriba al màxim permès de

cent cinquanta mil habitants gairebé dedica- da als serveis, una xarxa de mitjans de trans- ports públics quasi perfecta (monorails semisubterranis) amb un aeroport internacional que es va ampliar fins a cobrir l'auto- pista i una política urbanística elogiada des del Parlament europeu— ha fet que Reus sigui una metròpoli privilegiada per a un turisme buscat en excés per altres municipis i que recau a Reus, perquè com diuen hiperbòlicament les holocel·les «ganxetes» (Ganxet-net) des de fa alguns anys: «Reus, el balcó del Camp».

Ciutat de comerç

Mercès a uns governs metropolitans nefas- tos, només dedicats que el municipi tingués un nombre com més gran millor d'habitants i venuts al capital de les grans cadenes d'hipermercats —instal·lades per tota la ciu- tat mercès a les hàbils compres d'opinions polítiques—, a principis de segle Reus va esdevenir «una de les ciutats més lletges —per dir-ho amb una paraula— de Catalu- nya» (vg. E. Gort, *Què queda del «Reus, París i Londres»*).

El centre comercial romaní amb les velles botigues, que no tenien capacitat econòmica ni cap interès a renovar-se, i ben saturat de trànsit tot i les despeses dels governs (nacio- nal, estatal i europeu) per construir unes ron- des extraradials amb perspectives de futur. Al voltant d'aquest centre, els anomenats «barris-dormitori» feien de la ciutat un lloc de residència però sense cap mena de vida

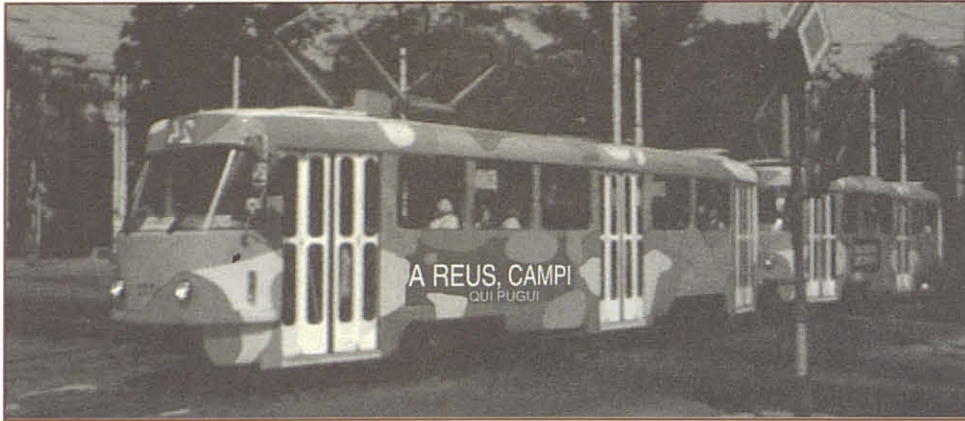

FOTO A.M.

diürna, ni tampoc nocturna, perquè la costa continuava fent de les seves.

Com ja hem dit, el QV i el PGOM van aconseguir, cadascú per la seva banda i en una successió de causes i efectes encara no resolta pels historiadors teòrics, el canvi que necessitava la ciutat.

La progressiva marxa de ciutadans, d'indústries i la despoblació de molts barris va provocar la desaparició dels barris-dormitori: es van enderrocar força edificis i es va canviar l'estructura de la ciutat. Van sorgir, en aquests antics barris i en els vells i inútils polígons industrials, ciutats residencials, amb casetes, vil·les i xalets que van demostrar la importància de l'horitzontalitat en una metròpoli. Poc després, van tocar el dos els hipermercats, sense una clientela de carretó de cap de setmana ple a vessar; fet que va incidir a favor de les noucentistes botigues, que amb ajuts institucionals —ara sí— van renèixer.

Així mateix, la recent promoció comercial del centre de la ciutat i els actuals desitjos d'un govern metropolità capficat a recuperar un centre històric de cultura i de comerç han revitalitzat el Tomb de Ravals, fins engrandir-lo als passejos i a les rieres (l'anomenat Tomb Gran) mitjançant uns ideals dedicats a recuperar el «comprar passejant» de final de segle. Tot amanit amb la desaparició del trànsit dins el Tomb Gran i una xarxa municipal de tramvies, lloada arreu i copiada a altres ciutats catalanes (Lleida, Terrassa i Manresa, per exemple), i alhora connectada per mitjà de monorails amb les capitals més properes.

El comerç, després d'una etapa més que gris, ha tornat a agafar les regnes econòmiques de la ciutat, que amb les botigues noucentistes i amb la recuperació del llegat històric i la revifalla dels moviments artístics fan de Reus una ciutat massa propera a la utòpica vila mediterrània, teoritzada per R.

Bofill a *La ciutat llatina: molt més que tothom i maó*.

Ciutat d'universitat

Si els eixos de la cultura i el comerç han fet de Reus una metròpoli contemporània i amb aires de tenir un segur esdevenidor, no ha tingut un paper menys petit la universitat.

Després de les primeres passes de finals de segle, quan més que d'universitat calia parlar de «Kindergardens en estat embrionari per a joves sense futur» (vg. J. Martí, *Aprendre a aprendre no-res*), la ubicació definitiva de facultats de la Universitat Rovira i Virgili [URV] a Reus va reorganitzar la ciutat des del punt de vista d'urbanitzar els campus que tothom reclamava, que un cop fets van rejuvenir la població i elevar el nivell de vida de tot el municipi.

La revolució que van suposar el QV i el PGOM —un altre cop aquest parell!— va fer, per exemple, que en poc més de deu anys el barri Gaudí passés de ser un barri degradat i poc temps després desert, a ser el centre de la vida universitària d'una ciutat que ja havia sentat les bases perquè la URV tingués part de les seves facultats a Reus. Si totes estan repartides pel Camp i la Vegueria (Tarragona, la Canonja, Valls, els Pallaresos, Escaladei...), a Reus tenen la seu les facultats de Ciències Agrícoles i Ramaderes, de Medicina i de Ciències Cibernètiques.

La reorganització urbana va permetre crear campus i zones universitàries per a cada facultat. Així, erms i barris degradats i abandonats van esdevenir zones d'«urgent reurbanització», que van impulsar des d'una altra vessant la ciutat.

Dues zones municipals van esdevenir campus universitaris amb tots els ets i uts: Bellisens i la Mina.

L'enderrocament dels vells edificis universitaris a Bellisens i la diàspora i l'abandona-

ment dels barris de Mas Abelló, Sant Josep Obrer i Mas Pellicer van ser els dos esperons per requalificar la zona i construir la Facultat de Ciències Agrícoles i Ramaderes i crear el campus de Bellisens. L'Illa acull quatre edificis, amb aules, apartaments i els serveis universitaris. La resta d'aules i les granges i laboratoris de genètica i biologia —referència obligada per a tots els productors primaris de la Vegueria— són als Masos, on hi havia les tres urbanitzacions. Aquesta zona de la ciutat, sobretot el barri Fortuny, ha viscut, al recer de la universitat, un augment de la seva qualitat de vida; i llocs com Montserrat (un antic barri) són ara un dels districtes més desitjats pels joves per instal·lar-s'hi, zona que s'ha allargat com una llengua cap a la costa, cap a Salou, fins a traspassar el pont de l'antiga autopista.

Altrament, el campus de la Mina ha esdevingut el veritable centre de la vida universitària de Reus. El vell i desert barri Gaudí ha estat convertit en una de les peces urbanísticament històriques més importants de Catalunya per mitjà d'una tasca de restauració i revalorització dels vells immobles de Bofill lloada arreu, i que ha transformat el barri en una ciutat amb tots els ets i uts: estudis, residències, restaurants, petits centres comercials, hōlocines, mediateques...

Així mateix, tota la Boca de la Mina fins arribar al passeig de Castellvell s'ha transformat en el campus científic més important de Catalunya mercès a un concepte d'urbanització integral d'aules i laboratoris que han captivat professors i alumnes de tot Europa i que ha permès que avenços tan importants com el megacontrolador DMSR s'hagi ideal allí. La propera instal·lació d'un laboratori de la multinacional StarGates, que des de fa vuit anys és el principal mecenes d'aquesta facultat, potenciarà encara més els estudis cibernètics a Reus.

En definitiva, la ubicació de facultats universitàries a Reus, amb els campus i els laboratoris d'investigació, ha fet venir molts estudiants d'arreu d'Europa i ha convertit la metròpoli en un lloc molt més que interessant on aprendre i viure en un ambient humanístic, en una ciutat —repassem-ho: cultura, comerç, turisme...— que recorda el que el filòsof reusenc Cartanyà va denunciar poc abans de la seva mort: «la Ciutat serà poètica o no serà. I cal entendre "poètica" en el sentit més vast del terme: la persona s'hi ha de fer, alhora que la fa i es fa, la ciutat, cada dia, dia rere dia».

■ E. MASSAGUÉ I BORRÀS